

G. A. OLSEN

En Skotte.

Knox paa Fastlandet.

Allerede medens Kong Edvard laa paa sit Dødsleje, begyndte Hofmændene aabenlyst at vise deres Foragt for Evangeliet. Man vilde sikre sig den næste Regerings Gunst i Tide.

Knox bar sig ad ganske, som han plejede. Han havde forudset Edwards Død og de dermed forbundne Farer for de evangeliske. Han modtog derfor Budskabet om Kogens Død vel med Bedrøvelse, men dog med fuldkommen Sindsro.

Ved Dronning Mariæ Tronbestigelse jublede Londons Befolkning ganske overstrømmende. Knox kunde derfor ikke afholde sig fra i en Prædiken at udtale, at der ingen Aarsag var til saadan Jubel. Han henviste til de Ængstelser, som Dronningens velkendte Karakter maatte give Anledning til, og formanede til Troskab mod den evangeliske Bekendelse.

Og Knox havde Ret, thi denne Dronning har af Historien faaet Tilnavnet „den blodige.“ løvrigt fortsatte Knox med at prædike hver Dag som sædvanlig, skønt han ingenlunde var blind for Farens derved.

Til sin Svigermoder skrev han:

„Hvor ofte har vi to ikke allerede forud talt om de nuværende Dage og ikke kunnet afholde os fra Taarer! Hvor ofte har jeg ikke sagt, at jeg daglig var fattet paa Trængsel, og at jeg undrede mig over at blive skaanet saa længe. Hvad var det, der trods Menneskers, selv de kæreastes store Uvilje derimod, fik mig til at afslaa de gode Udsigter, der blev mig tilbudt af ham, som Gud nu har taget fra os? Uden Tvivl dog min Forudanselse om den Forvirring, der vil komme!“

Knox drog op i det nordlige. Men det var ingenlunde af Frygt, og han var heller ikke mere sikker her end imod Syd. Overalt formanede han til Bestandighed i Troen. Katholikkerne kaldte det at prædike Oprør! Overalt lærte han Menighederne at bede ogsaa for Dronning Marie. „Tag ikke dit Evangeliums Lys fra os, og taal ikke, at Papisteri tager Overhaand i dette Land. Oplys vor regerende Dronning Mariæ Hjerter med din Helligaands rette Gaver, og oplam hendes Raadgiveres Hjerter med den sande Kærligheds Ild. Undertryk Stoltheden hos dem, som vil gøre Oprør og tag Foragten for dit Ord ud af alle Hjerter. — Dersom din Retfærdighed maa straffe os, da straf vore Legemer med din Barmhjertigheds Svøbe. Men lad os aldrig, o Herre, igen komme tilbage til Afgudstjenesten!“

Saaledes bad han. I August drog han atter sydpaa og prædikede fremdeles. Skønt Stillingen blev stedse mere truende, lod han sig intet Øjeblik afskrække fra sit Dagværk. Hans Svigerfader satte sig nu mere afgjort end nogen Sinde mod sin Datters Giftermaal med Knox. Det gav Ufred i hans Bruds Hjem. Knox gjorde alt for at vinde Svigerfaderen, men forgæves. Alt dette pinte Knox usigeligt. Saa vidt man ved, opnaaedes Svigerfaderens Tilladelse til Forbindelsen aldrig. Naar Brylluppet fandt Sted, ved man intet om. Altsammen paa Grund af Knox' Sky for at tale om sig selv. Men gifte blev de da.

De offentlige Begivenheder blev mere og mere truende. Dronningen og de nye af hende udnævnte katolske Bisper traadte fjendtligt op mod Protestanterne. De fik Parlamentet til at vedtage Indførelsen af den gamle Kirke igen og Afskaffelse af Reformationen. Inden den 20. December 1553 skulde alle være „omvendte“.

Knox var nu i den yderste Fare. Men han kunde ikke faa sig selv til at flygte. Han var atter rejst til Newcastle i Slutningen af November, og endnu efter at Parlamentsbeslutningen var kundgjort, prædikede han hver Dag „for saa vidt hans syndige Krop kunde holde dertil.“

Men Biskop Tonstal og alle hans andre Modstandere sov ikke. I Begyndelsen af Aaret 1554 fangede de et Bud, han havde sendt med Brev til sin Svigermoder. Man haabede, at man i dette Brev kunde faa Stof til en Anklage mod Knox. Brevet indeholdt dog intet af den Art, men han maatte jo lige fuldt tænke paa, at ogsaa hans kære i Berwick nu var i Fare for hans Skyld. Han vilde derfor begive sig til dem. Men da han var under Vejs, mødte han nogle af sin Bruds Slægtninge. De formanede ham til at vende om og drage til Kysten til et Sted, hvorfra han nemt kunde naa Fastlandet. Knox skrev senere til sin Brud:

„Kun dine Brøders Bønner og Taarer fik mig til at adlyde. Jeg havde jo aldrig kunnet finde en mere ærefuld Død.“ Men samtidig lovede han, at han alligevel, hvis det blev nødvendigt, skulde unddrage sig Forfølgelsen og „for en Tid gøre Plads for Satans Raseri.“ Der blev intet andet Raad. Han maatte forlade England.

Han landede den 28. Januar 1554 i Dippe i Normandiet. Aldrig saa snart var han borte, før det viste sig, at han var rejst i rette Tid. Klostrene blev aabnede igen. Forfølgelserne blev almindelige over hele Riget. Over 300 blev brændt paa Baalet, ja endog Benene af tidligere afdøde Protestanter gravede man op og brændte. Nu først begyndte den almindelige Interesse i England at spørge, hvilken Kraft det var, der gav alle disse Mennesker Magt og Mod til Martyrdomen.

Knox var næsten fortvivlet over, at han havde undraget sig; „men,“ skrev han, „et er jeg vis paa; Hovedsagen til min Flugt var ikke Frygt for Døden.“

Opholdet i Dieppe var for Knox en stille Tid til Selvforydelse. Han anklagede sig selv baade for Mangel paa Iver og for Mangel paa Kærlighed til Sjælene. Der gik ingen Dag, uden at han tænkte paa sine Synder. Dette drev ham til fra det fjerne at sende opmuntrende Breve til Brødre i England og trøste dem.

Indtil Slutningen af Februar 1554 blev Knox i Dieppe. Derpaa rejste han videre gennem Frankrig til Sveits uden at ane, hvor han skulde finde Tilflugt. Men de sveitsiske Menigheder tog overalt vel imod ham. Alligevel kunde han ikke dvæle længe her. Længslen efter at høre fra England og mulig selv at vende tilbage drev ham atter til Dieppe. Efterretningerne var gode. Hans Svigermoder og Brud havde vist sig standhaftige. De vilde ikke for nogen Pris høre Messe. Men at vende tilbage kunde der for Knox ikke være Tale om. Det vilde have været den visse Død til ingen Nytte.

Han rejste derfor atter herfra til Genf. Her traadte han i den inderligste Forbindelse med Kalvin. Dette Venskab vedvarede indtil Kalvins Død (1564). Disse to Mænd lignede hinanden saa meget og stemte saa ganske overens i deres kirkelige Syn, at der ingen Uoverensstemmelse kunde tænkes imellem dem. Dette kom ikke af, at Knox i et og alt var Disciplen, thi denne Stilling laa aldeles ikke for hans selvstændige Natur. Uoverensstemmelsen var ogsaa til Stede, for de nogen Sinde havde truffet hinanden, og før Knox havde gjort synderlig Bekendtskab med Kalvins Skrifter.

For en Mand af Knox' Støbnings var Genf et herligt Opholdssted. Her regerede Evangeliet i Lovens Aand. Kirketugten var drevet til den yderste Spids. Den, der i et Aar ikke gik til Alters, blev forvist Byen. Den, der var sengeliggende i 3 Dage, skulde sende Bud efter Præsten. Den, der udeblev fra Kirken eller hørtes bande, blev straffet med Bøder. Børnene fik i saadanne Tilfælde Ris. Ægteskabsbrydere blev brændt. Alt var lovdrevet baade med Hensyn til Mad og Klæder, Fornøjelser taaltes kun i meget ringe Udstrækning.

Her var ogsaa Lejlighed til at studere. Knox blev ung igen ved at være her. Han udfyldte Hullerne i sine Kundskaber. Hebraisk, som han hidtil intet havde kendt til, fik han ogsaa lært. Han var som en Fisk i Vandet. Ganske vist blev han snart blottet for alle Midler til sit Underhold; men der kom af og til lidt fra England og Skotland, saa han sled sig alligevel igennem uden at falde sine nye Venner i Genf til Byrde.

I Juli rejste han atter til Dieppe for at høre nyt fra England. Men det lød ikke godt. Mange af dem, der ved hans Ord var ført til Sandheden, var falden fra. Det var en Smerte. Han skrev til de standhaftige:

„Bøj eder ikke for Afguden, saa vil jeg let kunne bære al anden Trængsel. — Jeg er vis paa, I vilde skamme eder ved at begaa denne Forbrydelse i min Nærværelse, skønt jeg kun er et stakkels skyldbetyngt Menneske som I selv. Saa frygt da end mere i den almægtiges Nærværelse, han, der prøver Hjerter og Nyre.“

Da han var kommen tilbage til Genf, udgav han et lille Skrift, kaldet „Formaning til Sandhedens Bekendende i England.“ I dette taler han med glødende Iver om Herrens Ære og besværger dem ikke at fornægte ham. Han skilder ogsaa Modstandernes Færd og skaaner hverken Dronningen eller hendes Gemal, Filip den anden af Spanien, saa lidt som Kejser Karl den femte.

„O England, England,“ skriver han, „naar du endelig vil tilbage til Ægypten, d.v.s. naar du indgaar Ægteskab, Overenskomst og Forbund med saadanne Fyrster, som beforder og opretholder Afgudstjenesten og bærer sig ad ligesom Kejseren, der lige saa vel er en Jesus Kristi Fjende, som Nero engang var det; naar du for at behage saadanne Fyrster vender tilbage til dine gamle Forbrydelser, som du har øvet under Pavedømmet, saa vær vis paa, o England, at du vil blive plaget og styrtet i Fordærvelse netop ved dem, hvis Gunst du søger.“

Disse dristige Ord skulde han komme til at bøde for. Fra England var der en Mængde Flygtninge, der tyede til Fastlandet. De blev vel modtagne i Sveits og det sydlige Tyskland. De fik endogsaa Lov selv at danne „engelske Menigheder.“ Dette skete bl. a. ogsaa i Frankfurt. Dog skulde de her saa vidt muligt bringe deres Kirkesikke i Overensstemmelse med de fransk-reformerte. Dette gjorde Englænderne ogsaa og valgte Knox til deres Præst. Knox vilde helst sige nej, men hans Venner overtalte ham til at gaa ind paa Kaldet.

I Begyndelsen gik alt godt, men saa kom der nye Flygtninge til fra England. Disse vilde tvinge Brugen af den engelske Kirkestik igennem og lavede endog Ustyr under selve Gudstjenesten. Sagen kom for Byens Styrelse, Senatet, og Urostifterne trak selvfølgelig det korteste Straa, men saa greb de til den Udvej at anklage Knox for Senatet paa Grund af hans ovennævnte Udtalelser mod Kejseren. Senatet raadete nu selv Knox til at rejse bort for at undgaa Ubehageligheder, og han drog da atter til Genf.

Kalvin tog vel imod ham og var rystet over den Behandling, Englænderne havde givet ham i Frankfurt.

Han sagde rent ud: „Knox er bleven behandlet ubroderligt og ukristeligt, og det vilde være

bedre for hans Anklagere, om de var bleven hjemme i Stedet for at falde som en Ildbrand ind i et fremmed Land og opvække Tvendragt i en fredelig Menighed.“

Reformationen i Skotland.

Efter at St. Andrews var indtaget og Hovedmændene for Reformationen ført til Frankrig, havde det katolske Parti uimodsigeligt faaet Overhaand i hele Landet. Forfølgelserne tog ny Fart. Mennesker kunde blive brændt uden at være overbevist om nogen anden Forbrydelse end den, at det nye Testamente fandtes i deres Hjem.

Regentens uægte Broder, John Hamilton, blev Erkebiskop. Han havde ganske Magten over Regenten, Greven af Arran. Han fandt det nu kløgere at undgaa Skinnet af Religionsforfølgelse og sørgede altsaa for, at Protestanterne blev anklagede for Højforræderi, idet man beskyldte dem for at spille under Dække med England.

Allerede i 1851 mente man, at man havde faaet Protestanterne udryddet. Det laa imidlertid kun i, at disse nu holdt sig stille og tav, idet de ventede paa bedre Tider. Disse bedre Tider kom uventet hurtigt og paa en ganske uventet Maade.

Enkedronning Marie af Guise, der var ivrig Katholik, vilde gerne selv have Regeringens Tøjler. For at opnaa dette brugte hun den Tids almindelige Politik, som af og til anvendes ogsaa i vore Dage. Hun gav nemlig gode Løfter til alle Sider uden et eneste Øjeblik at tænke paa at holde dem. Deriblandt var ogsaa Løfter til den skotske, protestantiske Adel. Derved opnaaede hun, at Parlamentet gik ind paa, at Greven af Arran trak sig tilbage og overlod Regeringens Tøjler til hende. Han selv blev samtidig udnævnt til Hertug af Chatelherault. Men hun vilde tillige opnaa sin Datters Formæling med Frankrigs Kronprins, og Skotlands og Frankrigs Forening til eet Rige. Derfor maatte hun, skønt hun var erkepapistisk, vedblive at vinde den protestantiske Adels Stemmer i Parlamentet.

Hertil kom ogsaa, at de politiske Forhold pegede i samme Retning. Da den blodige Marie i England forfulgte Protestanterne, maatte Marie af Skotland for den politiske Modsetsnings Skyld holde med Protestanterne. Hun gav endog Flygtninge fra England Fristed og Frisprog i Skotland.

Blandt disse var ogsaa Johan Willock, der først var flygtet til Nederlandene. Han var baade en from og en lærd Mand. Af Natur var han mild og maadeholdende. Han kom nu til Skotland som Udsending fra Hertuginde af Østfrisland for at oprette en Handelstraktat. Han styrkede vældigt Modet hos de forsagte Protestanter, saa at de atter begyndte at haabe paa at kunne afkaste det romerske Aag. Dog turde de ikke træde offentlig frem, men besøgte endnu for et Syns Skyld romersk Gudstjeneste og Messe.

Den, der skulde faa dem til at træde aabenlyst op, var Knox. Hans Venner kaldte paa ham, og han kom. Angust 1555 afrejste han fra Genf og landede paa Østkysten af de britiske Øer nær ved Grænsen mellem Skotland og England. Først tog han til Berwick for at se sine egne. Og stor var hans Glæde, da han saa, at de og en Del af Stadens og Omegnens Indbyggere hverken havde bøjet Knæ for Afguderne eller taget Antikrists Mærke.“ Herfra rejste han i al Hemmelighed til Edinburgh.

Her traf han sammen med de mest fremragende blandt Protestanterne. Han maatte prædike den ene Gang efter den anden. Selv om Natten blev han opsøgt af Mennesker, der søgte Frelse.

„Iveren her overtræffer alt, hvad jeg hidtil har set,“ skriver han til sin Svigermoder.

Knox gik først og fremmest ud paa at fremkalde en mere bestemt Oprøden overfor de romerske. Han kaldte det Fejghed at deltage i Papisternes Gudstjeneste. Og han opnaaede ogsaa at gøre Messen saa forhadet, at ingen Protestant vilde deltage i den mere.

Fra Edinburgh rejste han ud i Landet. Overalt satte han Mod i de forsagte. Han holdt ogsaa flere Steder Nadver med dem paa reformet Vis. Herved blev Bruddet med Romerkirken aabenbart.

Knox' Nærværelse kunde ikke skjules. Biskopperne klagede til Dronningen. Hun vilde imidlertid ikke skride ind. Men da Protestanternes Tal stadig voksede, besluttede Biskopperne selv at gøre et afgørende Skridt imod Prædikanten.

De indbød ham til Forhandling i Edinburgh til den 15. Maj 1556. Knox mødte. Men samtidig kom der ogsaa en stor Skare bevæbnede Protestanter ind i Byen. Bisperne blev nu bange og erklærede, at der var skeet en „Formfejl“ ved Indbydelsen til Mødet, hvorfor Forhandlingen ikke kunde finde Sted. Det skaffede imidlertid Knox Lejlighed til at prædike for en større Forsamling end nogen Sinde før og det ti Dage i Træk. Der var ingen, der vovede at modsige ham. Han skrev herom til sin Svigermoder:

„Vor Befrielses Tid nærmer sig. Thi hvor meget end Satan raser, er Helligaandens Naade dog mægtigere end han og giver daglig Beviser paa vor naadige Faders evige Kærlighed! Kunde jeg opleve 14 saadanne Dage her i Edinburgh som de sidste tre, vilde det ikke være nogen Sag at dø! Glæd dig, Moder!“

Blandt dem, der hørte Knox, var ogsaa Grev Marshal. Han blev saa greben deraf, at han mente at være vis paa, at Dronningen ogsaa vilde blive

det, hvis hun blot fik Knox at høre. Han fik derfor Knox til at skrive et Brev til Dronningen med Formaning til at høre Guds Ord. Knox skrev dette Brev i en ærbødig og hensynfuld Tone. Men da Dronningen fik det, kastede hun blot et flygtigt Blik paa det og sagde derpaa, idet hun rakte det til Erkebiskopen af Glasgow: „Der har De en Pasquill.“* Følgen heraf var, at Knox udgav Brevet

*) et Skandskrift, et æreørigt Skrift. Pasquillus var en Skoflikker i Rom, der levede omtrent et halvt Aarhundrede før Knox' Tid og var bekendt for sin bidende Spot.

og forsynede det med en Efterskrift, der ganske vist er en hel Del mindre høflig og stærkt paagaende. Han siger bl. a.:

„Ligesom Kærligheden faar mig til at optage tvetydige Ord i bedste Mening, saaledes driver min Pligt mod Gud (thi han har aldrig befalet mig at smigre nogen jordisk Fyrste) mig til at sige Dem, at naar De ikke agter Guds Paamindelse højere, end Kardinalerne agter Smædeskrifters Spydigheder, da skal han snart sende Dem Bud, som De ikke skal kunne spøge med paa den Vis.“

I mit forrige Brev talte jeg ikke til Dem (og heller ikke dette taler jeg til Dem, Madame,) som Pasquillus taler til Paven, thi han talte til Gunst for Folk, som ikke turde være deres Navn bekendt, men jeg kommer i Jesu Kristi Navn og bevidner, at den Religion, De beskytter, er forbundet Afgudsdyrkelse. Dette trøster jeg mig til at bevise ved Skriftens klare Vidnesbyrd. Og i denne Strid er jeg rede til at møde alle Papister i Kongeriget uden noget andet Vaaben end Guds hellige Ord og min Tunges frie Brug.“

Ved denne Tid fik Knox Breve fra Genf, der forlangte han tilbage. Menigheden i Frankfurt var bleven splittet ad, og Knox' Venner i den var tyet til Genf. De ønskede nu Knox til Præst. Knox gik ind derpaa, og hans Venner i Skotland kunde ikke rokke ham fra hans Forsæt.

„Hvis I bliver bestandige i Troen, kan I kalde mig tilbage, men jeg maa dog ogsaa se til denne lille Hjord, som ugudelige Mennesker har fordrevet mig fra,“ sagde han.

Altsaa rejste han fra Skotland i Juli 1556. Hans Hustru — thi nu var han gift — og hans Svigermoder, der var bleven Enke, rejste forud.

Saa snart han var rejst, fornyede Bisperne Anklagen. Med stor Staahej blev Knox stævnet, og da han ikke mødte, dømt de hans Legeme til Ilden og hans Sjæl til den evige Fordømmelse. Tillige brændte de hans Billede paa Torvet.

Det er næppe rimeligt, at noget af alt dette har gjort synderlig Indtryk hverken paa Knox eller hans Venner.

(Fortsættes.)

Til Børnehjæmme.

Før kvitteret, se Bbl. Nr. 32	\$1378.48
Boomer, Ia., Søndagsskolen	6.16
Vermillion, S. Dak., H. P. Hansen og	—
Hustru	5.00
Albert Lea, Minn., (til Elk Horn Hj.)	—
Mrs. Hans Hansen \$5, Mrs. H. J.	—
Tideman \$1	6.00
Neola, Ia., (til Elk Horn Hj.) He-	—
lene, Edward og Harald Nelsen ..	3.00
Rockfield, S. Dak., Ladies Aid	25.00
Minneapolis, Minn., Dr. M. J. Jensen	—
og Miss Marie Jensen	20.00
Brooklyn, N. Y., fra en Børneven ...	10.00
West Branch, Ia., Venner	10.00
Harlan, Ia., Louis Hansen og J. J.	—
Norgaard, hv. \$5	10.00
Minneapolis, Minn., N. G. Hansen og	—
Hustru	25.00
Weeping Water, Neb., Den danske S.	—
S. \$3, C. Ankersens Børn \$4	7.00
Staplehurst, Nebr., Mrs Ane J. Phil-	—
lipsen	5.00
Norma, N. Dak., Zions Mgh.s Kvindef.	10.00
Neenah, Wis., Y. P. Society	10.00
Hutchinson, Minn., St. Mortens Menig-	—
hed, Hans Jørgensen	5.00
Neenah, Wis., Ladies Sewing Circle	—
\$15, John Nielsen, P. Dedricksen, hv.	—
\$2, Ewald Rasmussen, Mrs. Hansen	—
hv. \$1	21.00
Farmington, Minn., J. Mickelsen	4.00
Beresford, S. Dak., Mrs. A. P. Pe-	—
tersen	15.00
Audubon, Ia., Hans N. Schmidt	10.00
Neenah, Wis., M. S. Madsen og Hustru	2.00
Schranton, Ia., Mrs. N. C. Hansen \$10,	—
Mrs. J. Skovgaard \$5, Mrs. R. Rob-	—
bertsen \$2, M. Johnsen \$3	20.00
Viborg, S. Dak., Spring Valley sk. ev.	—
l. Mgh.s Kvindef.	20.00
Lincoln, Nebr., Den danske l. S. S. ..	10.00

Tilsamen \$1637.64

Blair, Nebr., den 19. Aug., 1920.

Med Tak modtaget! Otto Hansen.